

Stockholm 2006.02.15

Yttrande över SOU 2005:48 Ett utvecklat resurstilldelningssystem för högskolans grundutbildning.

Sveriges Arkitekter vill härmed lämna ett principiellt yttrande angående arkitektutbildningarnas särskilda behov av långsiktigt hållbara principer för resurstilldelning som utgår från utbildningens till stora delar konstnärliga karaktär och de behov av mer lärarintensiv och lokalkrävande undervisning som egentligen inte ryms inom det nuvarande tekniska anslagsområdet.

Yttrandet har utarbetats i samråd med arkitektutbildningarnas företrädare vid de tre lärosäten som har rätt att utfärda arkitektexamen i Sverige, LTH, KTH och CTH samt studenterna vid dessa utbildningar.

Sveriges Arkitekter är intresseorganisation för landets arkitekter, inredningsarkitekter, landskapsarkitekter och planeringsarkitekter. Sveriges Arkitekters uppgift är att verka för goda betingelser för medlemmarnas yrkesutövning och yrkesutveckling samt att hävda betydelsen av kvalificerat arkitekt- och planerararbete genom att främja arkitekturens samhällsbetydelse. Förbundet har drygt 9700 medlemmar, anställda i privat och offentlig tjänst samt verksamma som företagare. 95 procent av de verksamma arkitekterna och även 75 % av de studerande inom området är anslutna till Sveriges Arkitekter.

Sveriges Arkitekter och arkitektutbildningarna anser sammanfattningsvis:

Att utredningens förslag att möjliggöra klassificering till konstnärligt ersättningsområde även för utbildning som ingår i tvärfackliga utbildningar och meddelas inom ramen för andra lärosäten än de konstnärliga är bra. Det öppnar för att även den del av arkitektutbildningarna som är konstnärlig kan få samma tilldelning som motsvarande utbildning inom de konstnärliga lärosätena. Sveriges Arkitekter vill också uppmärksamma att denna tilldelningsprincip även bör gälla för alla arkitektutbildningar med inriktning på landskap, planering och inredning.

Att den föreslagna begränsningen av det konstnärliga utbildningsanslaget gör att en sådan omklassificering av vissa kurser inte skulle lösa de problem att meddela en adekvat och internationellt konkurrenskraftig arkitektutbildning i Sverige. Sveriges Arkitekter föreslår därför att resurstilldelningen till arkitektutbildningarna ges en särskild utredning där även övriga arkitektutbildningar med inriktning på landskap, planering och inredning tas med.

Bakgrund

Arkitektur behandlar relationen mellan teknik, människa och den byggda livsmiljöns form, där gestaltning är ett nyckelbegrepp. Utbildning inom ämnet har en tvärfacklig karaktär och syftar till att tillhandahålla en strategisk kompetens att gestalta och ge form åt och på ett samordnat sätt planera och utveckla den byggda miljön. Genom att, som i dag, i ersättningshänseende jämställa arkitektutbildningen med en teknisk utbildning och utge ersättning motsvarande naturvetenskaplig teknisk prislapp, har staten bortsett från de konstnärliga aspekterna i utbildningen, som är grunden för den gestaltande kompetensen.

Utbildningen uppfyller till stora delar kriterierna för en konstnärlig utbildning, vilket också bekräftats i olika utredningar. Den naturvetenskapliga tekniska prislappen motsvarar på långt när inte de krav som utbildningen har när det gäller formgivningsträning, arbetsplatser, tillgång till verkstäder och IT-hjälpmiddel, ämnesutvecklingsarbete i forskningsliknande former och medverkan av erfarna yrkesutövare i utbildningen.

Internationellt är det lika vanligt att arkitektutbildningarna ligger under det konstnärliga området som det tekniska, och i alla de stora europeiska länderna finns grundutbildningar av båda slagen. I yrkeslivet i dessa länder leder detta till en god förmåga hos de professionellt verksamma arkitekterna att hantera de breda kompetenskrav som arkitektrollen i samhällsbyggandet förutsätter.

I Sverige hör arkitektutbildningarna till det naturvetenskapligt-tekniska utbildningsområdet och är organisatoriskt placerade inom de tekniska högskolorna. Arkitektutbildningarna ser detta som en fördel genom de möjligheter till naturlig samverkan med de tekniska lärosätenas ingenjörinriktade utbildningar som då ges. Med tanke på dagens arkitektroll skulle de även behöva stärka sin samverkan med konstnärliga och humanistisk-samhällsvetenskapliga utbildningar.

Lärosätena har så långt det varit möjligt sökt tillmötesgå arkitektutbildningarnas särskilda behov av en lärar- och lokalintensiv undervisning genom intern omfördelning av medel. Redan idag har arkitektutbildningarna genom olika tillfälliga överenskommelser om omfördelning av resurser inom de tekniska högskolorna från år till år, kunnat upprätthålla en tilldelning som motsvarar en faktor på mellan 1,2-1,5 av NAT-tilldelningen. Denna tilldelning är otillräcklig för att medge internationellt konkurrenskraftig utbildning och är inte långsiktigt säkerställd.

Intresset för arkitektur och insikten om dess grundläggande betydelse för ett hållbart samhällsbyggandet är idag tilltagande. Betydelsen av tvärfackliga och gränsöverskridande arbetsmetoder i de tidiga skedena lyfts fram i regeringens översyn av byggsektorn. I det av riksdagen antagna handlingsprogrammet Framtidsformer betonas särskilt att arkitektur, formgivning och design skall ges goda förutsättningar för sin utveckling och ingå i ett fruktbart internationellt samarbete.

Samtidigt börjar den svenska byggsektorn känna av den internationella konkurrensen och behöver kompetenta arkitekter för att kunna hävda sig och även börja exportera svenskt byggkunnande. Arkitektutbildningarnas betydelse för att uppnå dessa mål kan inte nog betonas och kraven på adekvata resurser möter idag också allt större förståelse hos ansvariga politiker och tjänstemän.

Ett långsiktigt hållbart resurstilldelningssystem för arkitektutbildningarna

Sveriges Arkitekter och arkitektutbildningarna begär mot bakgrund av detta att frågan om ett långsiktigt hållbart system för finansieringen av arkitektutbildningarna i Sverige ges en egen utredning. Målet för en sådan utredning bör vara att komma fram till en resursnivå som ur ett internationellt perspektiv är adekvat och konkurrenskraftig. En utredning bör därför lämna förslag till att säkerställa att den numera i övrigt framsynta arkitektur- och samhällsbyggnadspolitiken även kommer att omfatta arkitektutbildningarnas resurstilldelning.

I samband med detta kan även en jämförelse med resurstilldelningen av de övriga arkitektutbildningar som leder till en examen på avancerad nivå göras och möjligheten att införa ett eget ersättningsområde för hela detta utbildningsområde övervägas. Arkitektkompetensens strategiska betydelse för samhällsbyggnadet liksom samhällsbyggnadens stora betydelse för samhällsekonomi och välfärd talar för att staten har anledning att föra en mer direkt dialog med utbildningarna om resurstilldelningen för alla dessa utbildningar.

Svensk arkitektur representerar även en internationellt unik kombination av omsorg om vardagliga miljöer och estetiskt tilltalande lösningar som har goda möjligheter att få en internationell spridning. Det borde vara en nationellt prioriterad fråga att inte bara upprätthålla en effektiv grundutbildning, utan även utveckla ett system för finansiering som ger större utrymme för profilering och kvalitetshöjning bland arkitektutbildningarna så att de kan hävda sig bättre i den internationella konkurrensen.

För tjugo år sedan bedömer vi att arkitektutbildningarna hade i det närmaste dubbelt så hög ersättning som idag i fast penningvärde. Konsekvenserna av den minskade anslagstilldelningen är bland annat att det blivit allt svårare att få utrymme för de särskilda resurser som utbildningen kräver i form av handledning och ritsalar mm och att utbildningarnas internationella ställning har blivit svagare. Det räcker att jämföra med situationen i de övriga nordiska länderna där arkitektutbildningarnas resurser generellt är större och där flera utbildningar också har möjlighet, att liksom de konstnärliga utbildningarna i Sverige, förhandla direkt med regeringen om sina anslagsnivåer.

Frågan om arkitektutbildningarnas resurstilldelning är därför fortsatt aktuell och bör bli föremål för en särskild utredning. Möjligheten att tillskapa ett eget ersättningsområde för arkitektutbildningarna som utgår från dessa utbildningars tvärfackliga och konstnärliga karaktär bör då utredas.

Stockholm den 15 februari 2006

Sveriges Arkitekter

Klas Brunnberg, ordf.

Pehr Mikael Sällström e.u.

I utarbetandet av yttrandet har även medverkat Leif Brodersen, pro-dekanus KTH Arkitektur, Hans Lindgren, prefekt Chalmers arkitektur, Kerstin Barup, prefekt LTH Arkitektur samt Edvin Bylander, ordf. ArkitektStudenterna/Sv. Ark.